
Ministryně nevědy a její prezident

Ministryně nevědy a její prezident

RESPEKT

Účastním se zasedání Akademického sněmu AV ČR vcelku pravidelně už pěkně drahnou dobu, a přece se mi na nich málokdy tak zvedal žaludek, jako na tom, které proběhlo 15. prosince 2009. Ne z vědců, kteří se tu shromažďují, ani z obligátního poledního řízku s bramborovým salátem, ale z českých politiků, které tu reprezentoval především prezident Klaus a ministryně Kopicová (přišel i pan Kalousek, ale ten nakonec alespoň moudře mlčel). Jakkoli nemohu mluvit za svoje vnitřní a pouze mým podvědomím řízené vegetativní pochody, pokusím se tu stručně vysvětlit, proč tomu tak asi bylo.

Prezidentu Klausovi se zjevně nelbil úvodní vstupní referát předsedy Akademie věd Jiřího Drahoše, v němž byl klidným, leč rozhodným způsobem shrnut dnešní nepěkný stav věcí a označení jménem konkrétní viníci. Neklidně s sebou vrtěl a ledva byl připuštěn k mikrofonu, zatvářil se jako přísný tatíček a spustil o „kontextu“. Při této části projevu nejvyššího státního (nehodící si doplňte) jsem si připadal chvílemi jako kdysi dávno na „politickém školení mužstva“, jen s tím rozdílem, že tenhle politruk nás nestrašil rozpínavostí imperialismu, ale světovou hospodářskou krizí a jejími hrozivými důsledky. O krizi víme i bez něho, ale dost dobře jaksi nevíme, jak to souvisí s faktem, že nejefektivnější vědecké instituci v této zemi se ukrajuje z talíře dvakrát až třikrát rychleji než komukoli jinému.... Klaus opět ukázal, že svým vzděláním a rozhledem hluboce visí v dobách normalizace a není prostě s to její myšlenkový horizont překročit - jakkoli je to dnes ideologie liberalismu, kterou účelově manipuluje, aby před českou (a dnes bohužel už i světovou) veřejností opentlil svá v podstatě pragmaticky socialistická vystoupení a postoje.

V další části svého vystoupení pak Klaus použil svou oblíbenou zpochybňovací figuru „nejsem si jist“, k níž se pravidelně uchyluje, když potřebuje dost zjevné věci bagatelizovat a zesměšnit, aby mediálně ztratily na své důležitosti. Opravdu, ale opravdu si nejsem jist, kolikrát ten dobrý člověk během pár minut použil obrat „nejsem si jist“, ale bylo to pravidelně při každé zmínce, která by bez této zaklínací formule byla vstřícná vůči vědě jako takové a vůči současné české vědecké obci. Člověka tak maně napadá (a na sněmu to vlastně nahlas vyjádřil známý genetik profesor Svoboda), že když si někdo není něčím jist v tak značné míře, jak předvedl na zasedání Akademického sněmu Klaus, tak proč se k tomu vlastně vůbec vyjadřuje. Slušný člověk by si napřed zašel do knihovny a něco si o daném problému přečetl, aby si byl aspoň něčím jist... To se však netýká člověka, který proslul výrokem, že když se maluje být, tak se po tu dobu vystrčí knihovna na balkón (metafora, kterou Klaus na začátku devadesátých let užil pro ospravedlnění zásadního omezení výdajů na vědu a kulturu v průběhu jeho „ekonomické reformy“, která přivedla tuto zemi k naprosto unikátnímu hospodářskému krachu v letech 1997-1998), a který když slyší o stavbě nové knihovny budovy, má ji za zbytečnost tak zjevnou, že se chce přivazovat k bagru.

Poté s maminkovsky útěšným způsobem promluvila paní ministryně Kopicová. Její vystoupení mělo v podstatě dvě části. V té první sněmu oznámila, že v důsledku všeho toho nového, co se tu musí v oblasti „výzkumu a inovací“ vybudovat, peníze už prostě nejsou, a tak se musí zredukovat základní výzkum, protože je ho nějak moc. V pozdějším televizním vystoupení (**Události a komentáře**) své názory ještě trochu rozvinula, když nám oznámila, že v nejbližší době vznikne s evropskou finanční pomocí, na kterou si však musíme připlácet, asi dvě stě nových výzkumných, vývojových a inovačních institucí, a na jejich další existenci po roce 2013 již prostě bez zásadní redukce Akademie věd nebude. Proč mají tedy vůbec takové instituce vzniknout, když jejich finanční krytí je nejisté a jejich přínos pro českou společnost hodně sporný, to už ovšem nevysvětlila... Od jejich dost scestných názorů ji nedokázala odvrátit ani nedávná lekce ministra Janoty, který ji vcelku jasným způsobem vysvětlil, k čemu, jak a kdy lze použít tzv. evropské strukturální fondy. Pak ovšem přišla druhá část projevu paní ministryně, a to byla opravdu chuťovka. V podstatě dost nechutným způsobem se totiž pokusila zanést símě vnitřního rozbroje do akademie věd, když se s pomocí několika čísel - které se posléze v další diskusi ukázaly jako z velké míry nepravdivé - pokusila prokázat, že Drahošovo vedení akademie věd v podstatě ústavy okrádá (zadržuje jim prý v rozpočtu na příští rok nějakých tři sta miliónů) a že podle výsledků hodnocení Rady vlády pro vědu a nevědu (tím je míněno ono slavné kafemlejnkové věštění z hrachových lusků, nad kterým nevěřícíně kroutili hlavami i představitelé vědní politiky z řady evropských zemí, které si před nedávnem sama tato rada sezvala na seminář v Pardubicích) by si nějakých 20-27 ústavů přišlo na lepší peníze. Tato domovnická taktika paní ministryně se

však na sněmu nějak minula s ohlasem, a tak nám může dnes posloužit pouze jako výrazné svědectví o jejím etickém profilu.

Ministryně Kopicová ve svém vztahu k vědě a výzkumu v podstatě nepřekročila myšlenkové horizonty, které vládly na jejím prvním pracovišti, kde kdysi dávno začínala a kde se tak říkajíc vyučila, tj. v komunistické Státní komisi pro vědeckotechnický a investiční rozvoj, do jejíhož čela byl (nikoli náhodou) na dlouhá léta postaven Jaromír Obzina, známý estébácký boss a normalizační ministr vnitra. Vše s čím dnes Kopicová přichází, aby „obohatala“ českou výzkumnou scénu, tu již - a třeba říci, že o něco inteligentněji - prosazoval Obzina od sklonku šedesátých let a zejména v průběhu normalizace: podřízení vědeckých pracovišť potřebám výroby v duchu známého bolševického sloganu „Věda je výrobní síla“. Všechno má prý podle tohoto konceptu sloužit výrobě a zvýšení „produktivity práce“: nápady, s nimiž vědci přicházejí, i počty a struktura studentů, kteří opouštějí jako absolventi naše vysoké školy (tato skvělá myšlenka byla paní ministryni a jejími spolupracovníky vzkříšena spolu s jinými polototalitními nápady v tzv. Bílé knize).

Celá tato obzino-kopicovská strategie má však - budiž řečeno hodně nahlas - několik zásadních vad. Nejde totiž jen o to, že není slučitelná se svobodnou společností a jejím liberalistickým základem (v ní se totiž vysoké školství přizpůsobuje potřebám a chtění občanů, a nikoli občané manipulaci státních orgánů - a právě tak i věda svobodně volí svá badatelská témata), ale i o to, že je zoufale neefektivní - zkušenosti totiž ukazují, že ono tolik proklamované a prosazované administrativní podřízení vědy výrobě nikdy a nikde pořádně nefungovalo. Právě ono bylo dokonce jednou z hlavních příčin ekonomického zaostávání tzv. socialistického tábora, který nemohl konkurovat vědeckým a v návaznosti na to i technologickým úspěchům USA, jichž bylo dosaženo, protože tvůrci zdejší vědní strategie se po druhé světové válce řídili zásadou: „Věda je pro společnost jako celek i průmysl nejužitečnější, když si sama svobodně klade své úkoly“ (tzv. doktrína Vannevara Bushe, která se stala základem pro vztah ve vědě po celém západním světě).

„Výsledky na poli vědeckotechnického rozvoje“ byly v hlášeních nadřazeným orgánům i v oficiálních přehledech úspěchů socialistického státu stejně fiktivní položkou jako „úspěchy pětiletého plánu“. Bádání v archivech nám dost spolehlivě naznačuje, že pokud československá výroba v období komunistického režimu vskutku v některých případech přistoupila k výrazným technologickým inovacím, nešlo zpravidla o postupy vyvinuté našimi vědeckými nebo výzkumnými pracovišti, ale o technologie ukradené někde na západě formou průmyslové špionáže velmi agilní vědeckou kontrarozvědkou (proto také ono těsné sepětí někdejší Státní komise pro vědeckotechnický rozvoj a investice se Státní bezpečností). Proč tomu tak muselo být, to tuší konec konců i sama ministryně - soudě podle jejího povzdechu ve večerním vysílání televizních Událostí a komentářů, kde si postěžovala, že existuje něco jako „údolí smrti“, čímž mínila přechod od výsledků výzkumu k jejich uplatnění k praxi.

Jenže ve skutečnosti vajíčko nikdy neběhá za slepicí, aby byla tak moc hodná a už ho konečně snesla, jak si zřejmě představuje paní ministryně. Průmyslový výzkum a vývoj je totiž všude na světě provozován především samotnými výrobními firmami, které ho opravdu potřebují - a které si ho z velké míry i samy platí. To jenom v České republice financuje stát masově a značnými finančními prostředky nepotřebný a nikomu nejužitečný „vývoj a inovace“ některým bohatým soukromým firmám, takže se člověk skutečně neubrání pocitu, že jde vlastně jen o nějakou skrytou formu dotací. Svou „vědní politikou“ (dá se to tak vůbec napsat?) se současná vláda přihlašuje k tíživému dědictví komunistického režimu mnohem výrazněji nežli někdejšími stranickými průkazy značné části svých členů, a právě v důsledku této své politiky je česká vláda - bez ohledu na své snahy na jiných polích - v současné chvíli v České republice mnohem výraznější dědičkou normalizačních praktik nežli celá slavná KSČ(M). A to všechno za velkého přispění údajně pravicové strany, založené prý na liberalistických idejích...

A ještě k již zmiňované televizní dohře akademického sněmu, jak probíhala na televizních obrazovkách. Je třeba říci, že pořad Událostí, komentáře již dávno opustil formát, který sluší veřejnoprávní televizi a stává se tribunou v podstatě bulvárního estébácko-útočného šikanování hostů, k nimž se moderátoři chovají vrcholně hulvátským způsobem - to ostatně předvedla moderátorka Daniela Drtinová zejména při svém následném rozhovoru s generálním ředitelem České filharmonie Vladimírem Darjaninem (ten člověk mi není moc sympatický, ale to Drtinovou neopravňuje, aby s ním zacházela jako s masovým vrahem). Jiří Drahoš dopadl z hlediska zacházení poměrně dobře, ale překvapivý byl moderátorčin mentální blok, díky kterému nedokázala vůbec pochopit podstatu diskuse, kterou řídí. Nepochopila totiž, že předseda Akademie věd hovoří o voze (tj. o fungující a efektivní soustavě ústavů, která za své peníze odvádí dobrou a pro společnost užitečnou práci), kdežto paní ministryně o koze (tj. o efemérní a finančně nesmírně náročné soustavě ústavů, které zatím neexistují a které by snad měly vzniknout ze strukturálních fondů).

Navíc překvapila skladba hostů, protože mezi nimi zasedl z neznámého důvodu proti předsedovi akademie věd i výkonný ředitel Centra pro ekonomiku a politiku Jan Skopeček, kterému v podstatě připadla role člověka, jenž má spor mezi předsedou akademie a ministryni soudcovat. To je ze strany veřejnoprávního média do nebe volající kiks, a to nejen kvůli zásadním neznalostem, které tento úředník ve svém vystoupení předvedl. Instituce, kterou totiž reprezentuje, nemá s vědou a výzkumem vůbec nic společného. CEP je ideologickým pracovištěm ODS (byť dnes již jen jedné z frakcí ODS), tedy strany, která paní ministryni nominovala do funkce a jejíž zájmy vůči české vědě ona hájí, takže o nějaké objektivitě z jeho strany nemůže být samozřejmě ani řeči. Ale za komunismu do vědeckých záležitostí vždycky také hovořil někdo z Vysoké školy stranické při ÚV KSČ, jejímž je CEP svým způsobem partikularizovaným dědicem, takže vlastně ani v tomto „nic nového pod sluncem“...

Antonín Kostlán